

עמידות של עשבים רעים לקוטלי עשבים - סיכון אמיתי לקיימות חקלאות הצומח בישראל

ברוך רובין

הפקולטה לחקלאות
מזון וסביבה
ע"ש רוברט ה. סמית

כנס מדעי החקלאות בישראל 2021, כט' תשרי תשפ"ב (5.10.2021)

תודה

הרצאה זו מבוססת על עבודות המחקר של עשרות עמיתי
ותלמידי בפקולטה לחקלאות, שמהם למדתי הכל

הפקולטה לחקלאות
מזון וסביבה
ע"ש רוברט ה. סמית

מנגנוני עמידות

• עמידות הנובעת משינוי באתר הפעולה - (Altered target site - TS)

• עמידות שאינה נובעת משינוי באתר הפעולה (NTS):

• דה-טוקסיפיקציה מואצת

• מידור (הבדלים בתנועה)

• שילוב של יותר ממנגנון אחד

איך מתפתחת עמידות?

אבולוציה מואצת!!!

עמידות לקוטלי עשבים - מה קורה באוכלוסיית העשבים הרעים?

- אוכלוסיית העשבים הרעים (ע"ר) בשדות ובמטעים, דינמית מאד ומגיבה לפעולות החקלאי
- שימוש מופרז/לא נכון בקוטלי עשבים מביא בעקבותיו לחץ סלקטיבי על אוכלוסיית הע"ר על ידי קטילת הפרטים הרגישים באוכלוסייה
- לחץ זה נותן יתרון לאותם פרטים מועטים באוכלוסיית הע"ר העמידים לקוטלי עשבים השורדים את הטיפול
- שימוש חוזר באותם תכשירים מביא ל-'אבולוציה מוחשת' המתבטאת בהשתלטות הדרגתית של העמידים על אוכלוסיית הע"ר בשדה
- יעילות ההדברה של התכשירים האלה פוחתת (הם "נשברים") והע"ר חוגגים!!!
- נפוצה מאד בצמחים בעלי הפרייה זרה, אבל לא רק...

קצת נוסטלגיה....

- הראשונים שהופיעו בעולם (1970) ובארץ (1974) היו צמחים עמידים לקוטלי עשבים טריאזינים (סימאזין, אטרזין, פרומטרין), במטעים, בגד"ש ובצדי דרכים.
- מיני עשבים דגניים: עוקצר, חפורית מוזרה, זון אשון, זנב שועל ארוך, דגנין, עבדקן, שבולת שועל
- **ורחבי עלים**: ירבוז שרוע, ירבוז ירוק שבולת, לחך מצוי, קייצת למיניה, ועוד
- כולם היו עמידים כתוצאה ממוטציה (S264) בחלבון D1 – אתר הקשירה של קוטלי העשבים בכלורופלסט.

ירבוז ירוק שיבולת עמיד לטריאזינים, באר טוביה

Amaranthus blitoides

Plantago lagopus – Pardes
Tlamim

קצת נוסטלגיה....

- הראשונים שהופיעו בעולם (1970) ובארץ (1974) היו צמחים עמידים לקוטלי עשבים טריאזינים (סימאזין, אטרזין, פרומטרין), במטעים, בגד"ש ובצדי דרכים.
- מיני עשבים דגניים: עוקצר, חפורית מוזרה, זון אשון, זנב שועל ארוך, דגנין, עבדקן, שבולת שועל
- ורחבי עלים: ירבוז שרוע, ירבוז ירוק שבולת, לחך מצוי, קייצת למיניה, ועוד
- כולם היו עמידים כתוצאה ממוטציה (S264) בחלבון D1 – אתר הקשירה של קוטלי העשבים בכלורופלסט.
- מה קרה להם?
- לאחר שסבלנו מהם כמה שנים, כמעט ונעלמו בשל כשירות נמוכה הקשורה לתכונת העמידות ובגלל הירידה בשימוש בתכשירים אלה...

ומה קרה לנו מאז?

- בתחילת שנות ה-80 הגיעו ק"ע חדשים, הסולפוניל-אוריאה והאימידזולינונים - מעכבי ALS
- מנגנון פעולה מאד ספציפי, אבל רגיש מאד למוטציות נקודתיות באתר הקשירה
- התכשירים היו בררניים והתאימו מאד להדברה בצדי דרכים ובגידולי שדה כמו חיטה ותירס.
- תוך 3-4 שנים של שימוש נרחב, הופיעו אוכלוסיות של ע"ר שלא הודברו בתכשירים אלה:
- ירבוז מפשל, ירבוז שרוע, ירבוז פלמרי, וירבוז הגדות; קייצת מסולסלת; ילקוט הרועים, טוריים ושלח; חרצית עטורה; כשות השדות;

ומה קרה לנו מאז?

- הגיעו ק"ע חדשים, הסולפוניל-אוריאה והאימידזולינונים - מעכבי ALS
- מנגנון פעולה מאד ספציפי, אבל רגיש מאד למוטציות נקודתיות באתר הקשירה
- התכשירים היו בררניים והתאימו מאד להדברה בצדי דרכים ובגידולי שדה כמו חיטה ותירס.
- תוך 3-4 שנים של שימוש נרחב, הופיעו אוכלוסיות של ע"ר שלא הודברו בתכשירים אלה:
- ירבוז מפשל, ירבוז שרוע, ירבוז פלמרי, וירבוז הגדות; קייצת מסולסלת; ילקוט הרועים, טוריים ושלח; חרצית עטורה; כשות השדות;
- זון אשון; חפורית מוזרה וחפורית קטנה; אלביסיניי (דגנה) הדית; דורת ארם צובא
- **בעולם דיווחו עד כה 163 מיני צמחים עמידים למעכבי ALS**

חרצית עטורה בחיטה – עמידה לאקספרס (טריבנורון)

תגובת חרצית עטורה רגישה מגילת למעכב ALS

טריבנורון

$X = 1.5$ ג'ד' אקספרס

חרצית עמידה - גילת 2002
 $X = 1.5$ אקספרס ג'/'ד'

0

x

2x

4x

8x

16x

32x

מגן 2010 - שלח ספרדי בשדה חיטה

04/07/2010

גילת 2011- טוריים מצויים בכרב נח

14/03/2011

ירבוז פלמרי עמיד למעכבי ALS בכותנה

ירבוז פלמרי עמיד לאנבוק בכותנה

ומה קרה לנו מאז?

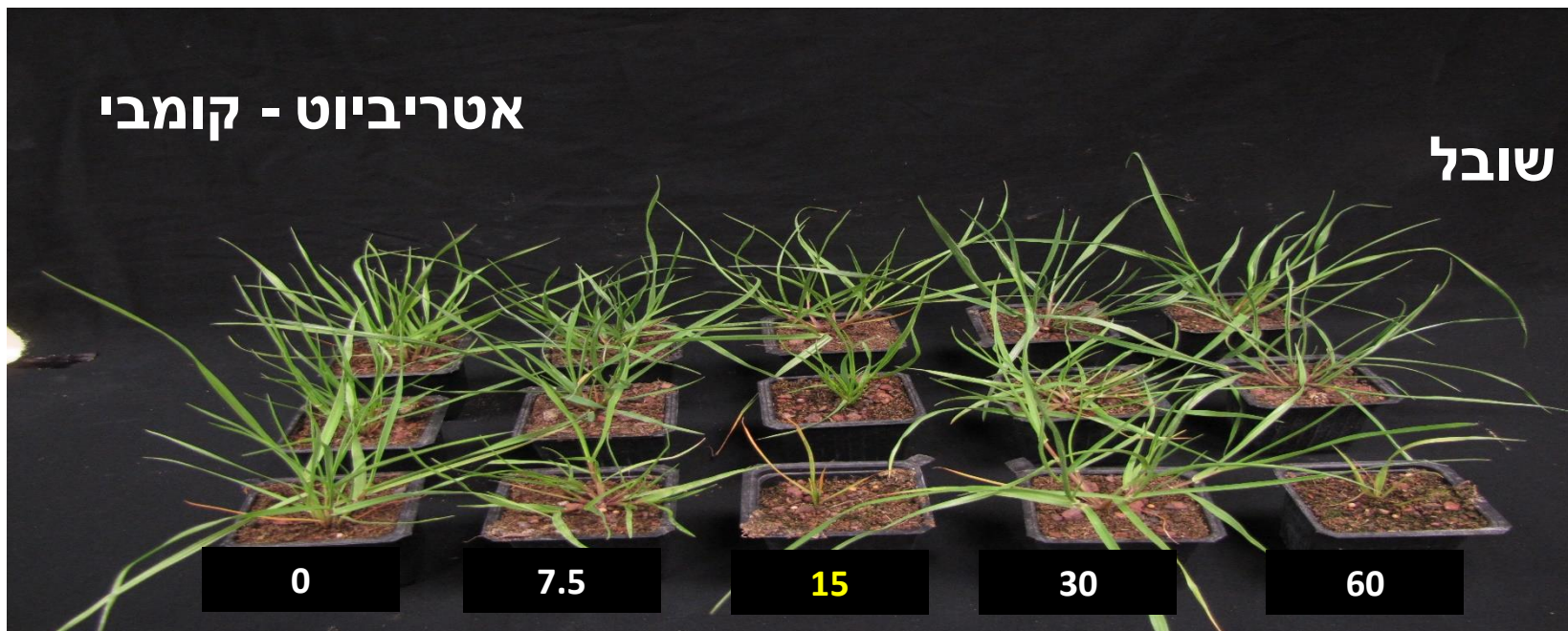
- הגיעו ק"ע חדשים, הסולפוניל-אוריאה והאימידזולינונים - מעכבי ALS
- מנגנון פעולה מאד ספציפי, אבל רגיש מאד למוטציות נקודתיות באתר הקשירה
- התכשירים היו בררניים והתאימו מאד להדברה בצדי דרכים ובגידולי שדה כמו חיטה ותירס.
- תוך 3-4 שנים של שימוש נרחב, הופיעו אוכלוסיות של ע"ר שלא הודברו בתכשירים אלה:
- ירבוז מפשל, ירבוז שרוע, ירבוז פלמרי, וירבוז הגדות; קייצת מסולסלת; ילקוט הרועים, טוריים ושלה; חרצית עטורה; כשות השדות;
- זון אשון; חפורית מוזרה וחפורית קטנה; אלביסיניי (דגנה) הדית; דורת ארם צובא

עמידות זון אשון למעכבי ALS

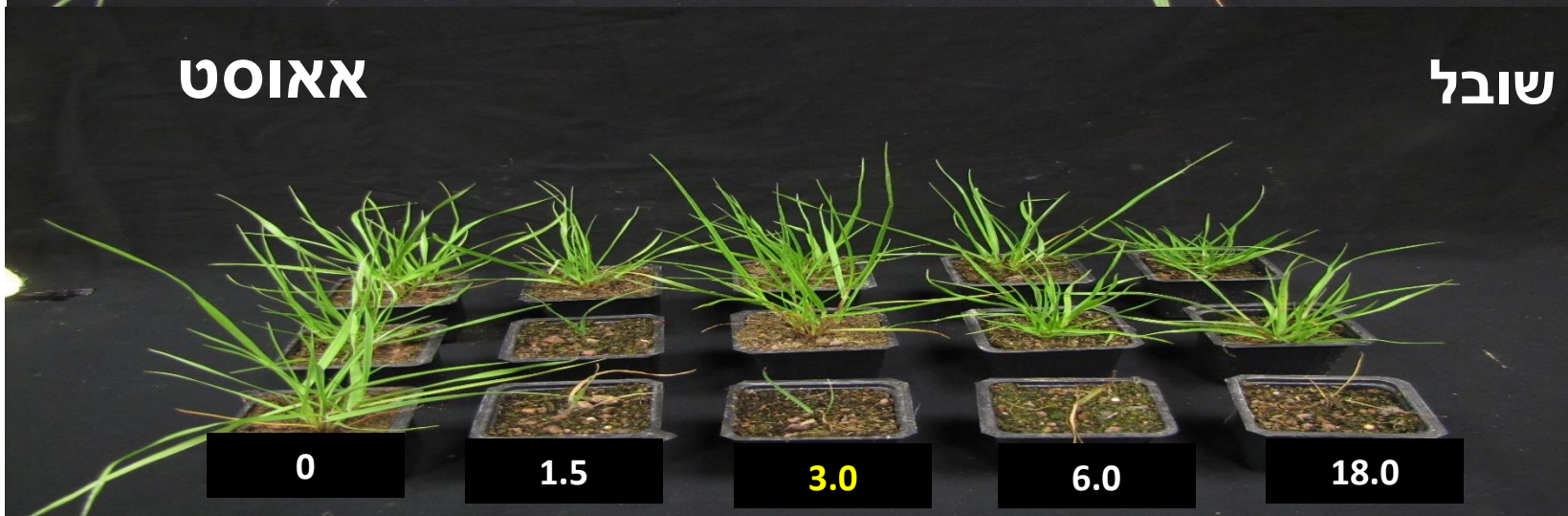
אטריביוט - קומבי

שובל

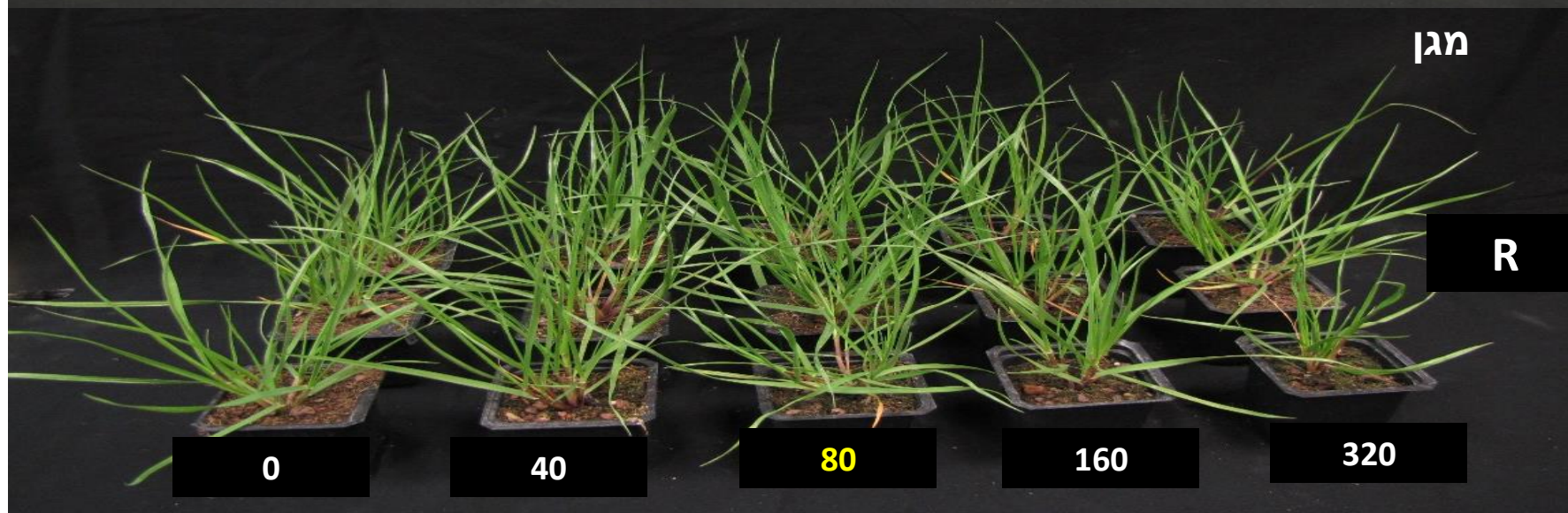
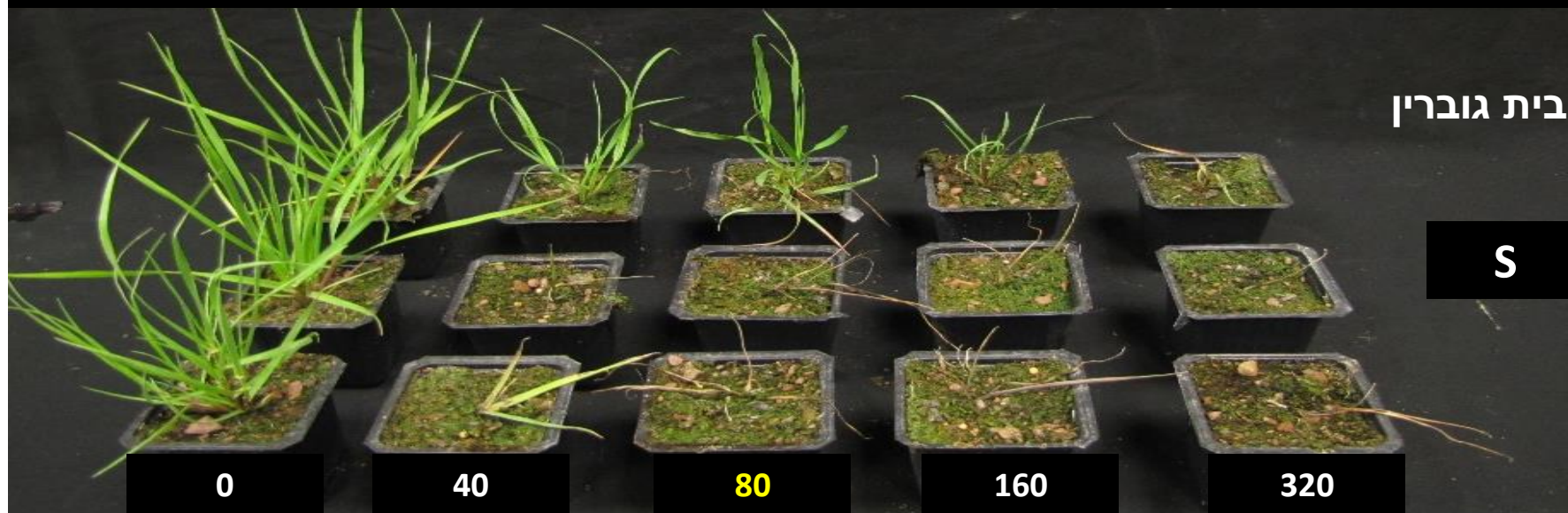

אאוט

שובל

עקום תגובה של זון אשון לטופיק (סמ"ק לדונם)

שיבוש בדורת ארם צובא באגוזי אדמה – גליל עליון

צילום – און רבינוביץ

ומה קרה לנו מאז?

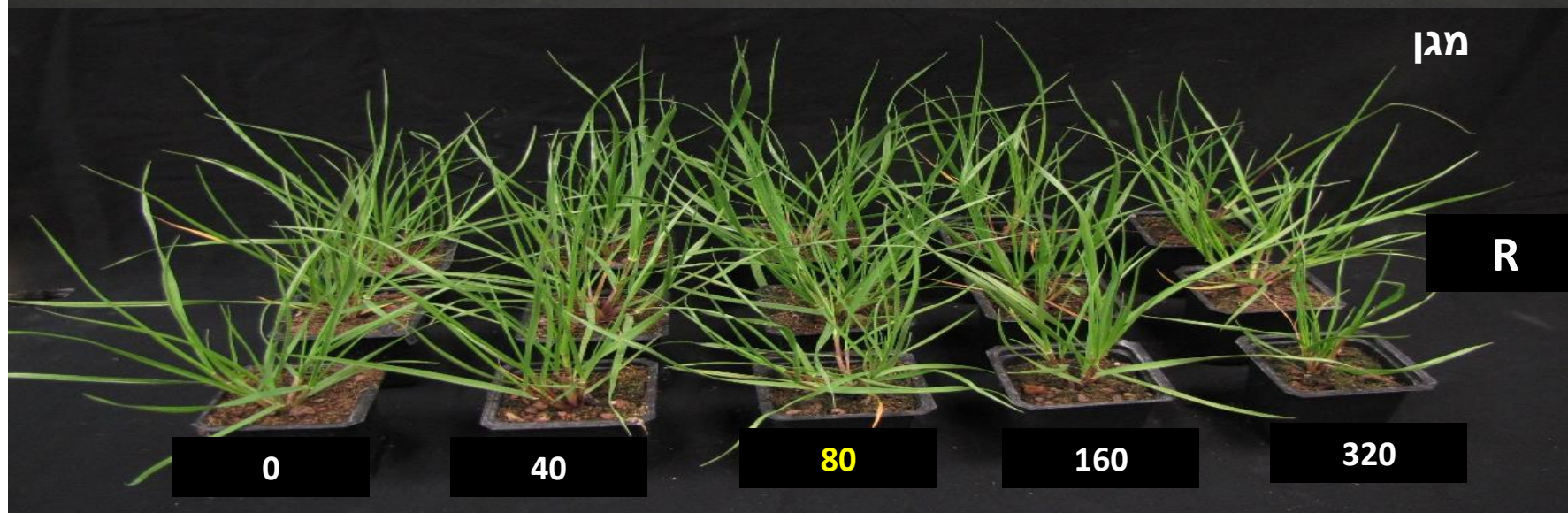
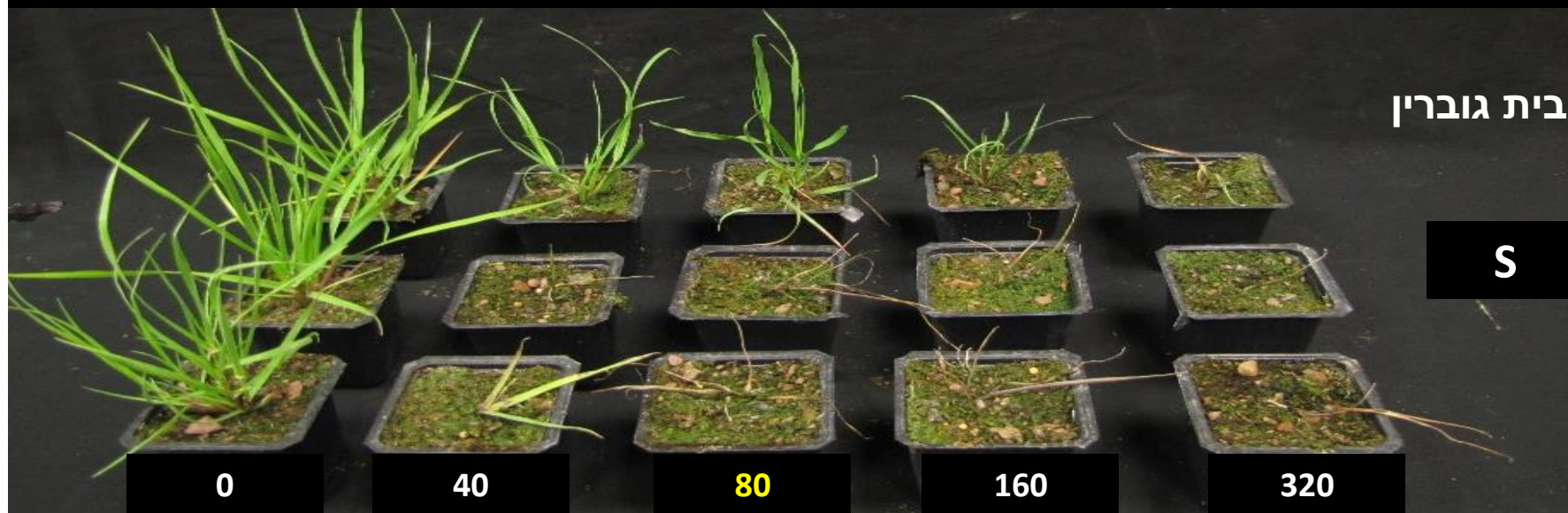
- הגיעו עוד ק"ע חדשים!!!, מדבירי הדגניים הבררניים, מעכבי ה – ACCase
- שלוש קבוצות כימיות שונות - פופים, דימים ודן, חלק חשוב מהם היה בררני לחיטה
- שוב, מנגנון פעולה מאד ספציפי, אבל רגיש מאד למוטציות נקודתיות באתר הקשירה ובמהרה הופיעו האוכלוסיות העמידות...
- בכל מיני הע"ר דגני החורף החשובים בארץ: חפורית קטנה, חפורית מוזרה, זון אשון, וש"ש נפוצה, בתבואות ובירקות
- בדגני הקיץ- דורת ארם צובא, דוחנית השלחין זנבה ווזיפן, בגידולי שדה
- אלביסיניי (דגנה) הדית ודגני קיץ אחרים, בירקות
- ברובם הגדול, העמידות נגרמה בשל מוטציות נקודתיות בגן המקודד ל ACCase
- י"ה ימידות צולבת ל

חפורית מוזרה עמידה
למעכבי ACCase בחיטה

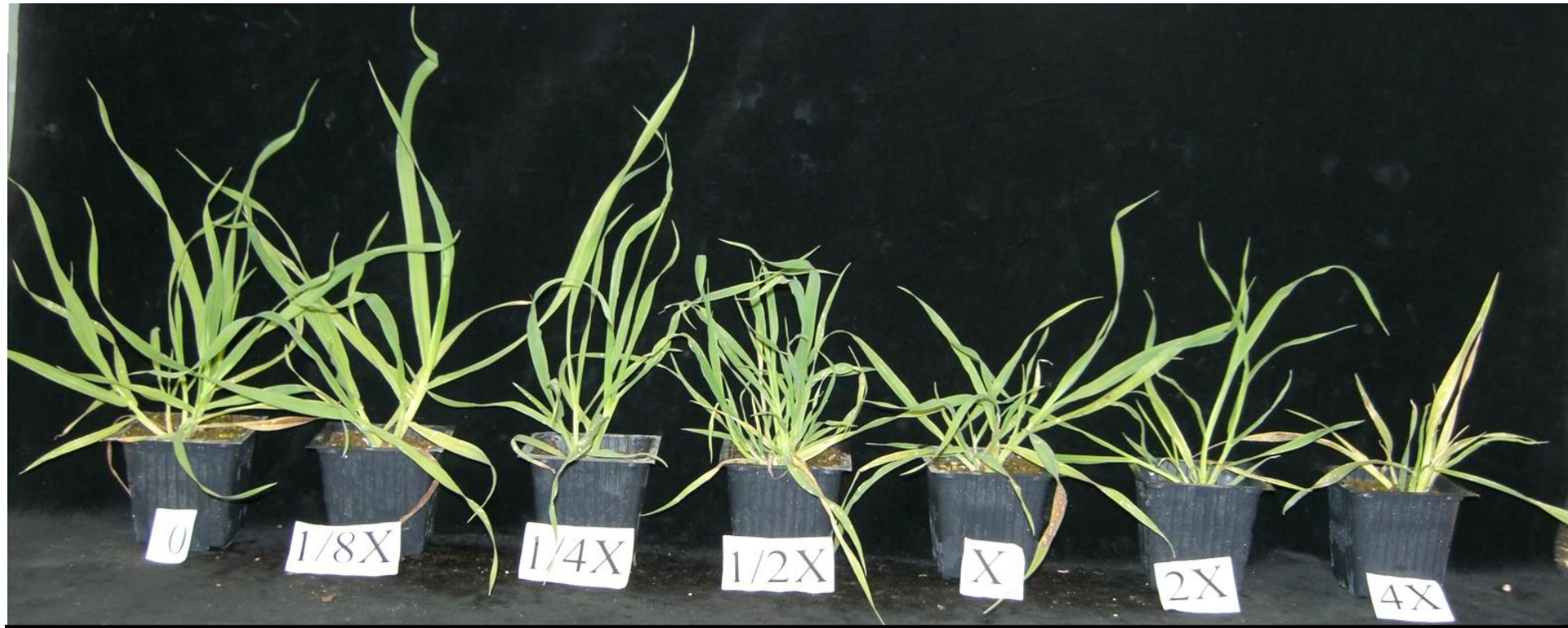
עקום תגובה של זון אשון לטופיק (סמ"ק לדונם)

חפורית מוזרה בבצל 2021

ש"ש נפוצה – תגובה לקלודינאפופ (טופיק) אור הנר

מינון	0	1/8X	1/4X	1/2X	X	2X	4X
g ai/ha	0	7.5	15	30	60	120	240

זיפן ירוק בכותנה
2020

זנבה נטויה בכותנה
2020

כתוצאה מהעדר הדברת ע"ר דגניים בשל עמידות
יוצאים תכשירים מהשימוש!!!

ואז הופיעה העמידות המפחידה מכל... עמידות ע"ר לגלייפוסט (ראונדאפ)

- התכשיר הנמכר ביותר בעולם (למעלה מ- 5 מיליארד \$), נמצא בשימוש נרחב בכל ענפי החקלאות
- משמש להכנת שטחים לקראת זריעה או שתילה בגד"ש וירקות ולהדברת עשבים קיימים במטעים
- כיום אופיינו בארץ לפחות ארבעה מינים עמידים לגלייפוסט:
  - זון אשון ודורת ארם צובא
  - קייצת מסולסלת וירבוז הגדות
  - רמת העמידות לא גבוהה (מקדם העמידות 5-15)

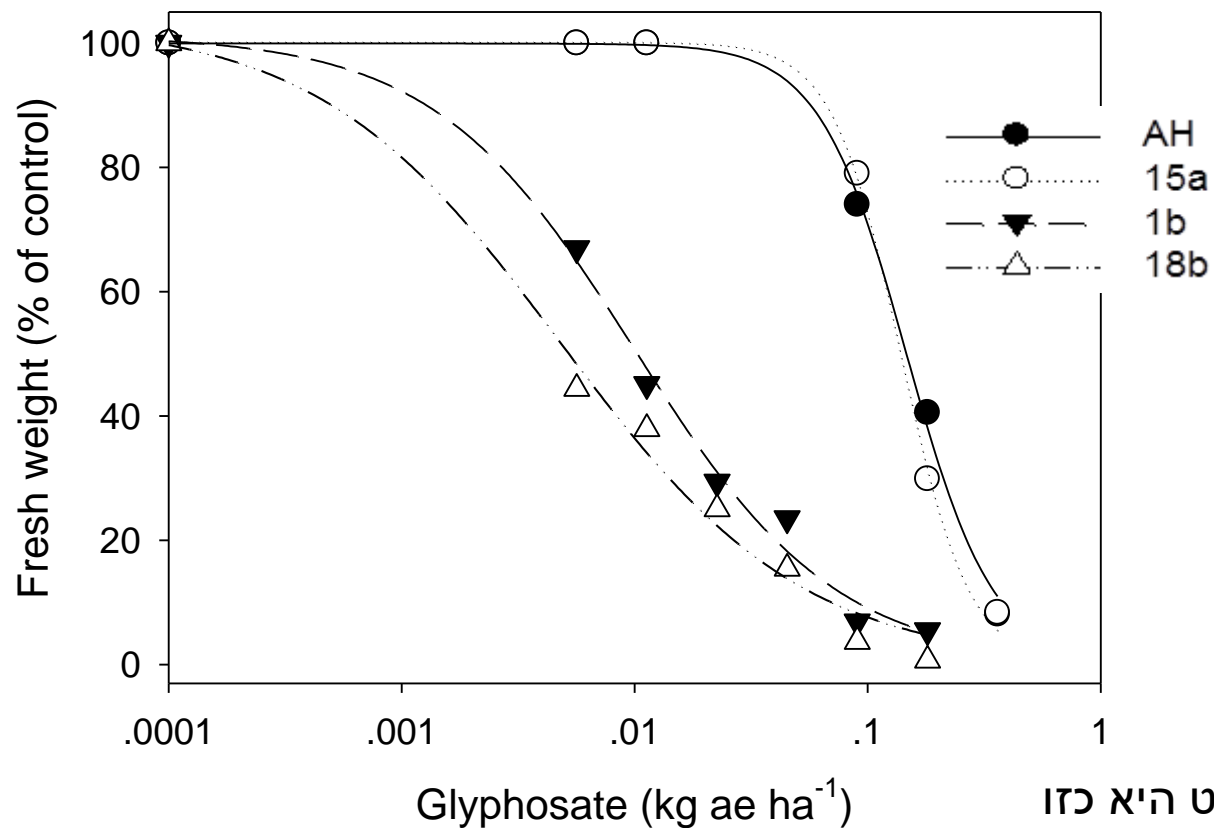
קייצת מסולסלת עמידה לראונדאפ

26/08/2010

תגובת נבטי קייצת מסולסלת לגלייפוסט

עקומי תגובה לגלייפוסט של צמחים צעירים מאוכלוסיות קייצת מסולסלת

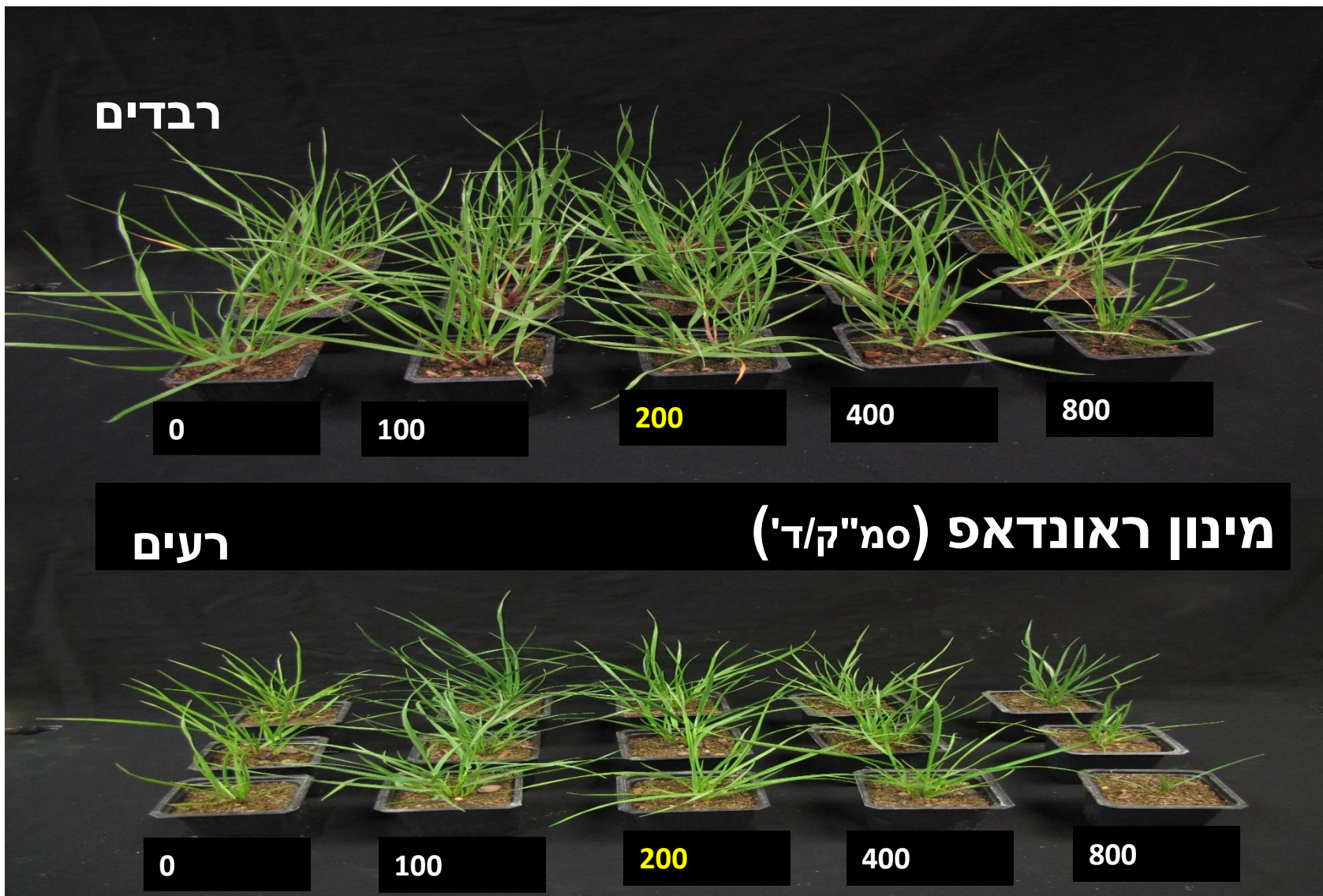
עמידות 'אמיתית' לגלייפוסט היא כזו
אשר מתבטאת גם בצמחים צעירים

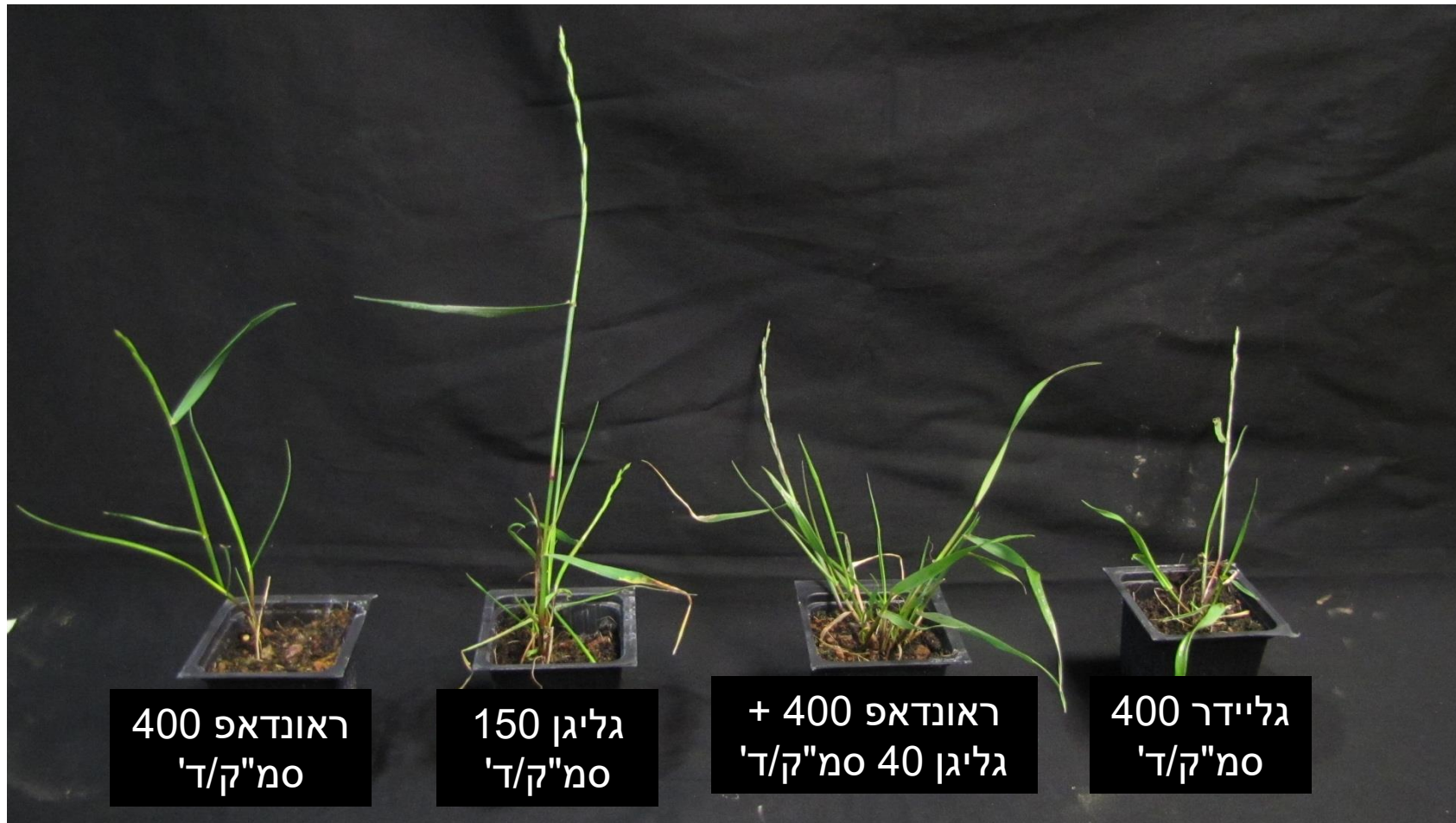
קייצת מסולסלת עמידה לראונדאפ (קייצת קנדית מודברת) – גליל עליון

זון אשון לגלייפוסט (ראונדאפ)

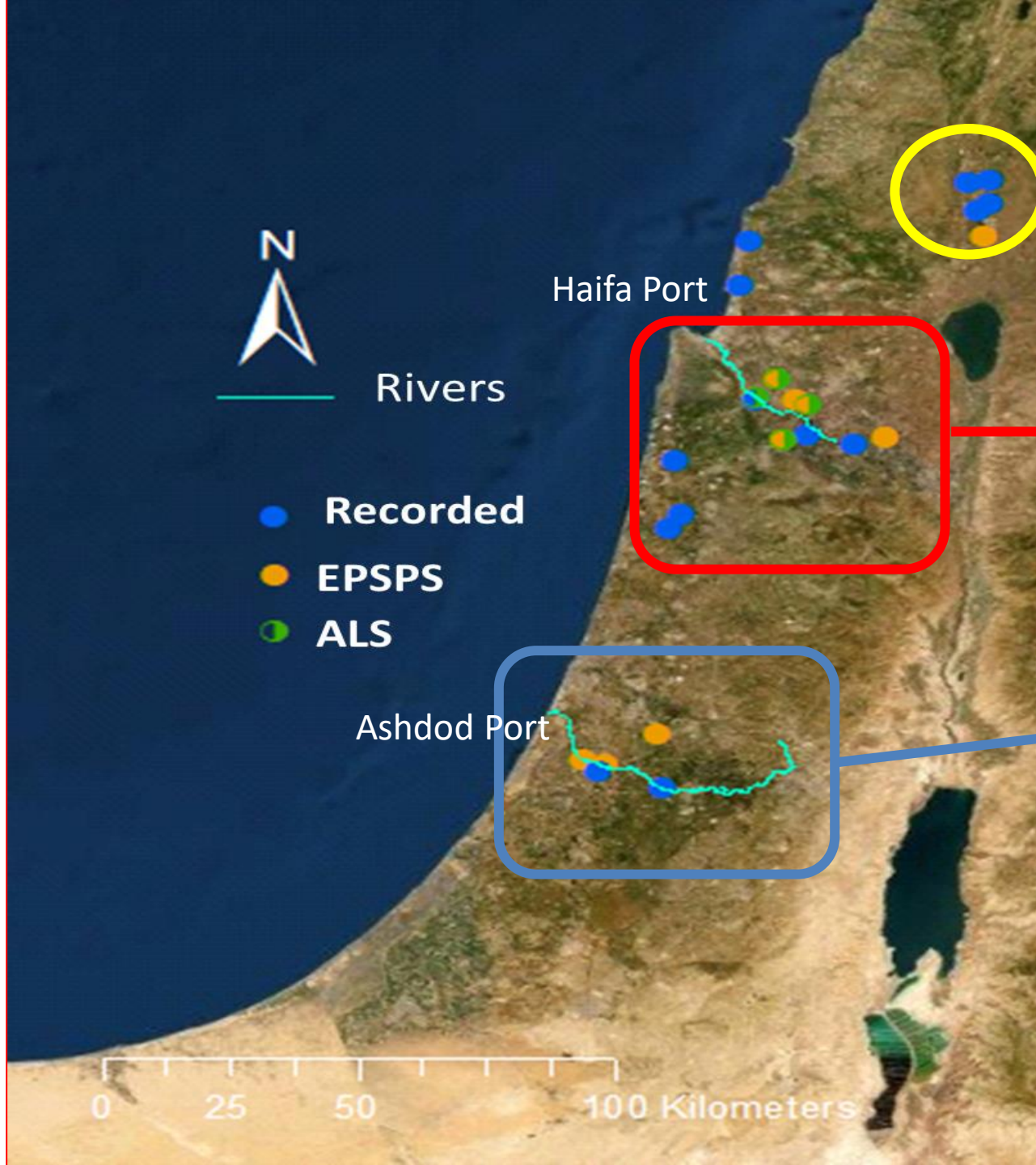
תגובת חייצים של צמח זון אשון לקוטלי עשבים (כולם פורחים ועושים זרעים)

איך זה שצמח גר שהגיע לארץ "זה מקרוב" עמיד לקוטלי עשבים?

- ירבוז הגדות הגיע לא מזמן לארץ, כנראה עם גרעינים להזנת בעלי חיים ולתעשייה
- תפוצתו הולכת וגדלה, וחדירתו לארץ התרחשה ככל הנראה בשלושה אירועים בלתי תלויים – גליל עליון, העמקים והשפלה.
- ירבוז הגדות טרם נחשף בארץ ללחצי סלקציה של הדברה כימית, אך גילינו אוכלוסיות של ירבוז הגדות עמידות לק"ע – מעכבי ALS, מעכבי PPO, וגלייפוסט. הכיצד?
- נראה לנו שיש מקור נוסף לעמידות – העברת גנים בין יבשתית

Hula Valley
Reclaimed Lake

Jezreel Valley
Along the Kishon
river

Coastal Plain
Along the Sorek river

אביב זינגר וינון ידיד
(2021)

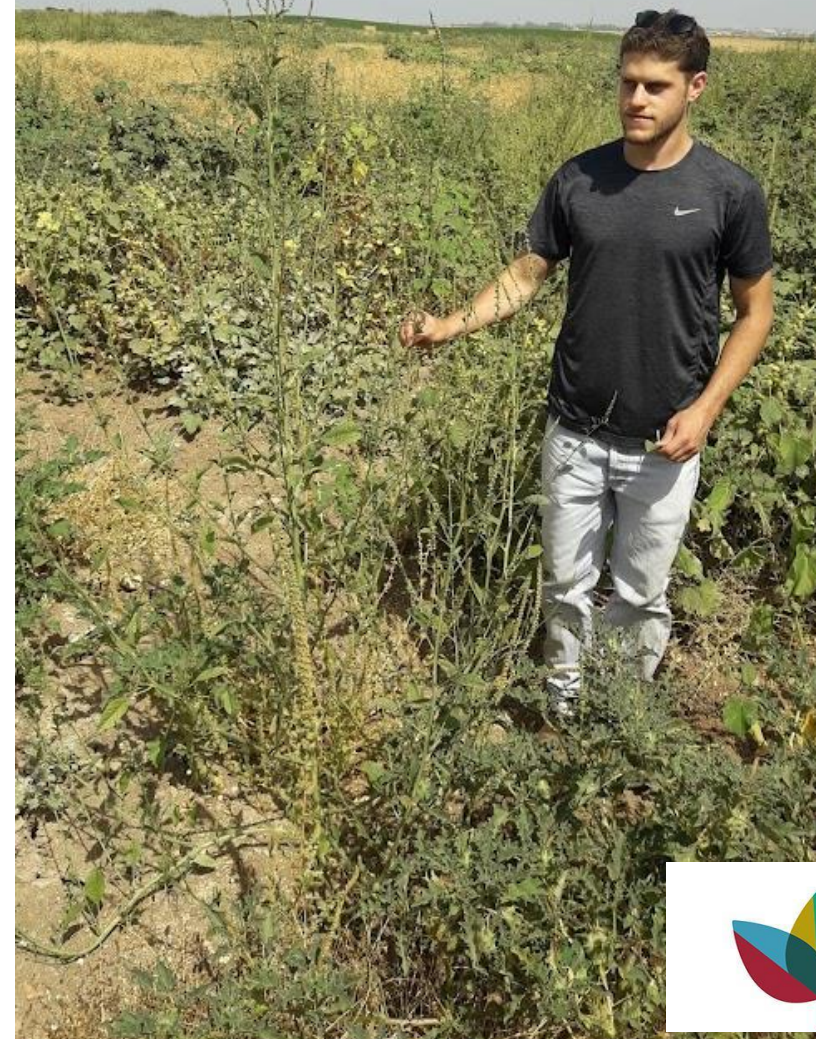

**בשדה בצל בעמק יזרעאל
(2021)**

ירבוז הגדות

**בשדה חימצה בשפלה
(2020)**

ירבוז הגדות

מינון מומלץ

כפר יהושע (עמיד)

צרעה (רגיש)

0

0.5

1.0

2.0

4.0

6.0

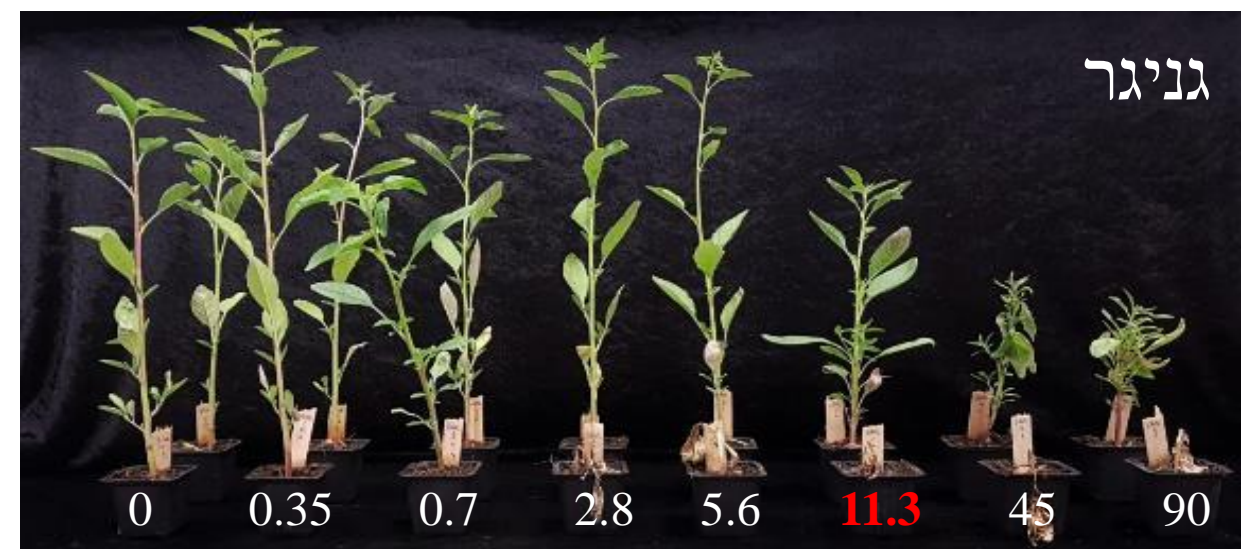
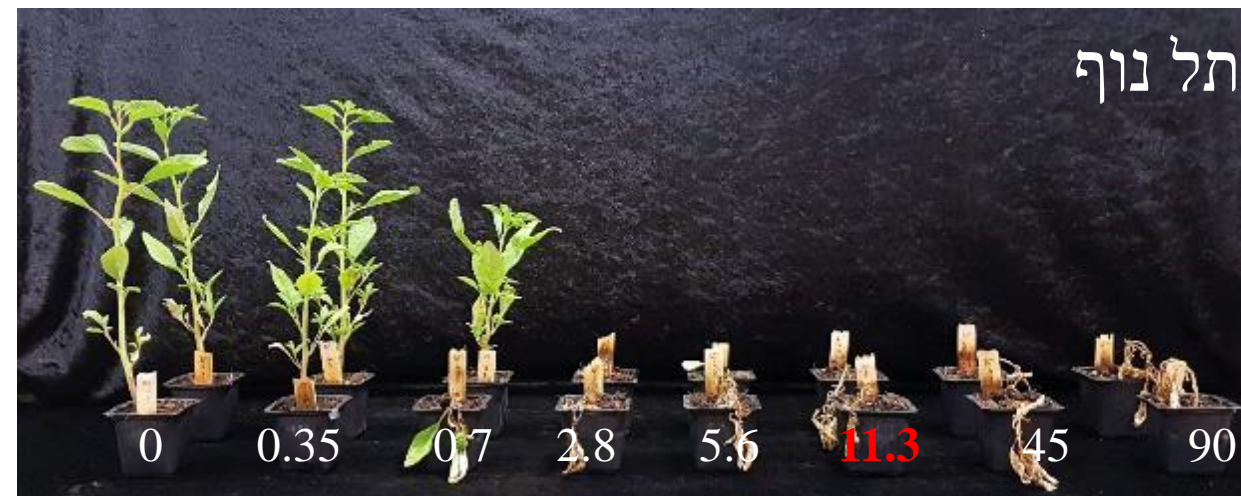
8.0

12.0

קרפנתראזון (ג' ח"פ / ד')

בחינת רמת העמידות של אוכלוסיות ירבוז הגדות למעכבי ALS (טריפלוקסיסולפורון)

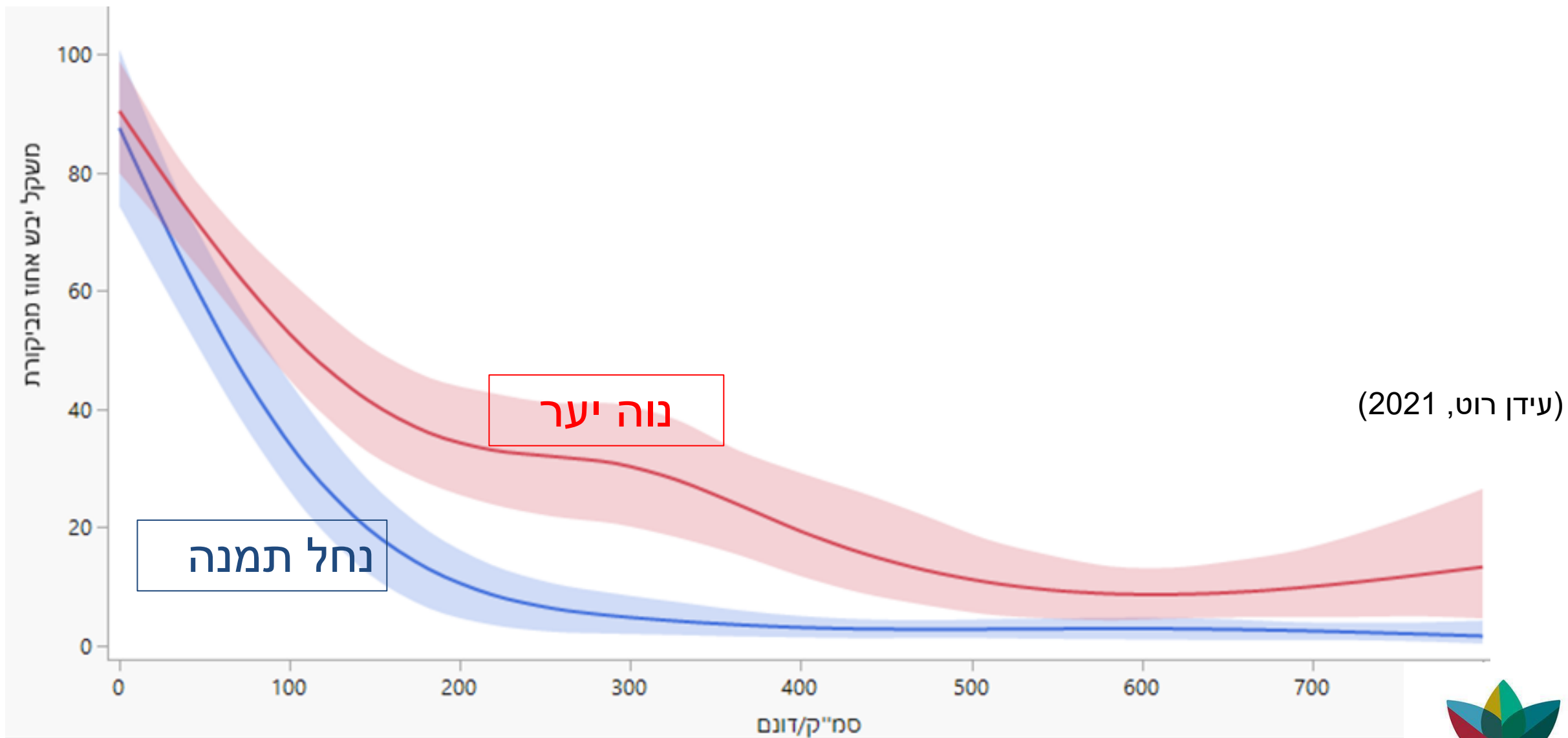
מינון מומלץ

g a.i. ha⁻¹

(ינון ידיד 2019)

תגובת ירבוז הגדות מאוכלוסיית נחל תמנה (השפלה) ומאוכלוסיית נוה יער למינונים של ראונדאפ שיושמו בגיל 4-5 עלים

עשרת המדינות המובילות במספר העשבים העמידים לקוטלי עשבים

מס' עשבים עמידים ל - km ² 1000	שטח חקלאי מעובד (1000 km ²)	מס' מיני עשבים עמידים	המדינה	דירוג
0.009	17298	153	ארה"ב	1
0.161	472	76	אוסטרליה	2
0.129	474	61	קנדה	3
0.198	227	45	צרפת	4
0.027	1504	41	סין	5
9	4	36	ישראל	6
0.782	46	36	יפן	7
0.051	661	34	ברזיל	8
0.183	185	34	ספרד	9
0.271	118	32	גרמניה	10

לסיכום

- אנחנו **השיאנים העולמיים** במספר הצמחים העמידים ליחידת שטח וזה מאיים על יכולתנו לגדל

- ברוב המקרים זו אשמתנו!!!

- אבל אנחנו מקבלים גם מתנות חינם מידידנו הטובים

וזה מפחיד.....

- **תודה לכם על ההקשבה**

